

3. Кількість випадків домашнього насильства зросла на 80% – Офіс генпрокурора. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/10/03/novyna/suspilstvo/kilkist-vypadkiv-domashnoho-nasyistva-zrosla-80-ofis-henprokurora> (дата звернення: 18.11.2024)

Кравченко М. Г.,
д.ю.н., старший дослідник,
професор кафедри теоретичної юриспруденції,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Шумаков Н. О.,
студент групи ЮП-202,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

УТВЕРДЖЕННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЯК ГОЛОВНИЙ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ’ЯЗОК ДЕРЖАВИ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Утвердження прав і свобод людини є основоположним завданням держави, яке визначено на рівні Основного Закону України [1]. Воно охоплює широкий спектр питань, а саме: визначення змісту та меж забезпечення цього основного конституційного обов’язку держави; формування досконалих юридичних механізмів утвердження та забезпечення державою реалізації кожного права будь-якої людини; перетворення цього конституційного обов’язку на орієнтир у діяльності кожного публічного службовця.

Центральною проблемою, яка виявляється в усіх сферах взаємодії людини та держави, є проблема абсолютизації органами державної влади та їх посадовими особами принципу законності як основного орієнтиру їхньої діяльності. Переважна більшість актів застосування норм права починається з

посилання на ч. 2 ст. 19 Конституції України [1]. Не заперечуючи необхідність здійснення органами державної влади та їх посадовими особами своїх повноважень у межах компетенції, повноважень і процедур, що визначені на рівні законодавства, ми все-таки хотіли б нагадати й про інші орієнтири їхньої діяльності, які визначені на рівні Конституції України. Насамперед, йдеться про закріплений на рівні ст. 8 Основного Закону України принцип верховенства права. Акцентуємо увагу, що цей принцип не можна зводити до принципу законності. Так, на рівні ч. 1 ст. 6 КАС України зазначено, що зміст цього принципу полягає у визнанні людини, її прав та свобод найвищими цінностями, які визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2]. У такому випадку не припис законодавства, а реальна людина, належні їй права та свободи мають визначати зміст рішень, дій та бездіяльності будь-якого судді, прокурора, слідчого, державного службовця та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

Окремо звернемо увагу на те, що у низці рішень ЄСПЛ наголошено саме на значенні принципу верховенства права як критерію, якому має відповідати будь-яке рішення суб'єкта владних повноважень, наприклад, «С.G. та інші проти Болгарії» («С.G. and Others v. Bulgaria», заява №1365/07, 24 April 2008) [3].

Ми не можемо спростовувати той факт, що Україна вже зробила певні кроки на шляху реалізації ідеї служіння держави людині. Водночас залишається ще багато того, що наша держава могла б запозичити з досвіду країн з розвиненою демократією. На наше переконання, певним орієнтиром у цьому плані може бути досвід Федеративної Республіки Німеччини. Насамперед, хотілося б звернутися до Конституції ФРН, яку німецькі юристи справедливо називають «конституцією прав людини» [4]. З точки зору німецького вчення про права людини центральне місце у системі прав людини займає право людської гідності. Саме це фундаментальне право кожної людини є підґрунтям для всіх

інших прав людини, відображаючи найвищу цінність особистості та вимагаючи особливої уваги до неї з боку держави. Так, І. Кант, який одним з перших запропонував цілісну концепцію людської гідності та фактично зробив її частиною європейської культури, зазначав таке: «стався до інших, до людства і до самого себе не як до засобу, а як до цілі» [5, с. 34]. Ця ідея закладає надзвичайно важливе розуміння характеру взаємодії між державою в особі публічних службовців та приватною особою. Йдеться про те, що людина, її права, свободи та законні інтереси є тими цінностями, що визначають зміст та спрямування діяльності будь-яких осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Інакше кажучи, людина не може перетворитися на об'єкт у державних процедурах.

Реальна повага до людської гідності у відносинах між державою та приватною особою має знайти своєї реалізації на практиці також в Україні. Юридичним підґрунтям для цього є не тільки положення ст. 28 Конституції України, а також рішення Конституційного Суду України у справі № 1-4/2018(2792/15) [4]. З його аналізу можна зробити висновок, що право людської гідності має бути для будь-якого публічного службовця: 1) мірилом при визначенні змісту прав та свобод людини та меж їх правової охорони; 2) критерієм для визначення меж можливого втручання у права людини.

Отже, повага до людської гідності, щоденне служіння кожній людині через утвердження та забезпечення її прав та свобод має стати незмінним орієнтиром у діяльності Української держави в цілому та кожної особи уповноваженої на виконання функцій держави зокрема. Реалізація цього завдання, на наше переконання, передбачає: 1) наповнення цього конституційного обов'язку реальним змістом через визначення юридичних механізмів служіння держави кожній людині; 2) повага до людської гідності має стати ідеологією усіх осіб, уповноважених на виконання функції держави; 3) мають продовжитися комплексні наукові дослідження, спрямовані на

вивчення німецького, австрійського, швейцарського вчення про основні права людини, що надасть змогу вітчизняним юристам краще розуміти зміст, межі правової охорони та межі допустимого втручання у права людини.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6.07.2005 р. №2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
3. C. G. and Others v. Bulgaria, заява №1365/07, 24 April 2008, § 39.
URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-86093%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-86093%22]}) (дата звернення: 22.11.2024).
4. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (дата звернення: 22.11.2024).
5. Кравченко М. Г. Право людської гідності крізь призму німецької правової доктрини. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. № 2(113)/2020. С. 33–39.
6. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76–VIII від 22 травня 2018 року № 5-п/2018. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/424-pravo-na-povagu-do-gidnosti> (дата звернення: 22.11.2024).